

Δημήτρης Γρηγορόπουλος

Εκσυγχρονισμός και αυταρχισμός

Η κεφαλαιοκρατική σχέση, ενώ καθαυτή δεν επιβάλλεται με εξωοικονομικό καταναγκασμό, ωστόσο σ' επίπεδο κοινωνικό, για ν' αναπαραχθεί και να διαιωνιστεί έχει ανάγκη από την καταστολή και τις λειτουργίες της σε συνύπαρξη, βέβαια, με την ιδεολογική λειτουργία επιβολής. Σε περιόδους σχετικής ύφεσης των αντιθέσεων, κυραρχεί η ιδεολογία, σε περιόδους έξαρσης, κυριαρχεί η καταστολή και ο αυταρχισμός.

Η έξαρση, όμως, της μιας μεθόδου δεν συνεπάγεται άρνηση και εξάλειψη της άλλης, όπως υποστηρίχτηκε, για παράδειγμα, από τους θιασώτες της θεωρίας των ιδεολογικών μηχανισμών του κράτους. Η καταστολή, ακόμη κι όταν ασκείται πιο «διακριτικά», υφίσταται και λειτουργεί και αυτό-

νομα και ως πλαίσιο διασφάλισης της υποχρεωτικής για την κοινωνία λειτουργίας των ιδεολογικών μηχανισμών. Η εκπαίδευση, για παράδειγμα, όσον αφορά τους στόχους, μεθόδους, περιεχόμενο, δεν είναι προϊόν κάποιας δημοκρατικής διαδικασίας ούτε αφήνει περιθώρια επιλογών σε εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους· είναι προϊόν αυταρχικών διαδικασιών, έστω κι αν, όπως στην τρέχουσα συγκυρία, οι πάντες σχεδόν εκφράζουν την αντίθεσή τους στις προωθούμενες ρυθμίσεις. Το ίδιο ισχύει και με τον εναγκαλισμό εκκλησίας-κράτους, τον αντιδραστικό νόμο περί τύπου, τον ασφυκτικό έλεγχο της τηλεόρασης από κράτος και κεφάλαιο, τον ευνουχισμό, ουσιαστικά, των εναλλακτικών απόψεων από τους ιδεολογικούς μηχανισμούς.

Η καταστολή, λοιπόν, δεν εξαφανίζεται, υπάρχει άμεσα, υπάρχει έμμεσα, αποτελεί το σκληρό πυρήνα του συστήματος, διαμορφώνεται και ασκείται ευθέως ανάλογα με την ένταση των κοινωνικών αντιθέσεων.

Η οικοδόμηση του «κράτους πρόνοιας και δικαίου», ιδίως στη Δ. και Β. Ευρώπη, αν και πολύ απέχει από τον εξωραϊσμό και τους ευφημισμούς που τη συνόδευαν, ωστόσο καλλιέργησε αντιλήψεις για οιονεί αυτόματη μετάβαση σε μια κοινωνία ευημερίας, ειρήνης, δικαιοσύνης, δημοκρατίας.

Όμως, η περίοδος των παχιών αγελάδων πέρασε. Τα προβλήματα του καπιταλισμού οξύνονται, έχουν αναχθεί σε διαρθρωτικά (ανεργία, ελλείμματα, υπερσυσώρευση). Το τίμημα της ανάκαμψης ογκώνεται και δεν το επωμίζεται, φυσικά, το κεφάλαιο, αλλά οι εργαζόμενοι. Η εκμετάλλευση αυξάνεται, αναπτύσσονται μορφές απόσπασης απόλυτης υπεραξίας, το οκτώωρο και οι εργατικές κατακτήσεις υπονομεύονται, το βιοτικό επίπεδο καταπίπτει. Έτσι, σήμερα την αναπόφευκτη ένταση των αντιθέσεων, αλλά και την επωαζόμενη έκρηξή τους, ακολουθεί η όξυνση της κατασταλτικής λειτουργίας του συστήματος, με πρωταγωνιστές μάλιστα τους σοσιαλδημοκράτες που θεωρούνται οι καταλληλότεροι για να «σφάξουν με το μπαμπάκι», λόγω ευφημου μνείας του παρελθόντος τους αλλά και των ερεισμάτων τους στο συνδικαλιστικό κίνημα.

Η υποβάθμιση της θέσης και της δύναμης των εργαζομένων έναντι του κεφαλαίου, η ένταση της εκμετάλλευσης και η υπονόμευση των δικαιωμάτων τους, έχουν τις ρίζες τους στην ανάπτυξη του διεθνικού και πολυκλαδικού χαρακτήρα του κεφαλαίου,

που συνκρίνεται με τη συγκέντρωση τεράστιας δύναμης, οικονομικής, πολιτικής, ιδεολογικής, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι θυγατρικές των αμερικανικών πολυεθνικών θεωρούνται η δεύτερη οικονομική δύναμη στον κόσμο, ενώ σπάνια συναντάται μεγάλη επιχείρηση που δεν δικτυώνεται και σε άλλους κλάδους, σημαντικούς όχι μόνο από οικονομική αλλά και κοινωνική άποψη, όπως συμβαίνει με τον έλεγχο των ΜΜΕ από μεγάλα μονοπώλια.

Αυτός ο εργενής αυταρχισμός, η υπερσυγκέντρωση δύναμης του κεφαλαίου έναντι και εναντίον των εργαζομένων εκδηλώνεται κατεξοχήν στον πολιτικό και κοινωνικό τομέα, με την αμεσότερη επέμβασή τους στην πολιτική ζωή (χαρακτηριστική είναι η προώθηση διεθνούς νομοθεσίας για τις επιχειρήσεις και η επιβολή ποινών στις κυβερνήσεις που δεν την τηρούν), τη μείωση της σχετικής αυτοτέλειας του κράτους, τη συρρίκνωση θεμελιωδών κατακτήσεων των εργαζομένων, ακόμη και με τη συχνότερη προσφυγή στη βία.

Η διεθνοποίηση και ο συνοδευτικός της αυταρχισμός εκδηλώνεται απτά και έντονα στις πιο συνεκτικές της μορφές, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Βέβαια, από τα πρώτα της βήματα η Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάζει δημοκρατικό έλλειμμα —το παραδέχονται και ένθερμοι θιασώτες της—, αφού το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ούτε είχε ούτε έχει ουσιαστικές αρμοδιότητες, ενώ η εξουσία συγκεντρώνεται σε γραφειοκρατικά, υπερσυγκεντρωτικά όργανα, ανεξέλεγκτα, όπως το συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών και οι σύνοδοι κορυφής των πρωθυπουργών. Αυτή, όμως, η κατάσταση επιδεινώνεται όσο προωθείται η σύγκλιση, αφού στα περισσότερα και θεμελιώδη ζητήματα επιβάλλεται η θέληση του Διευθυντηρίου των

Βρυξελλών, αίρεται ουσιαστικά η κυριαρχία των κυβερνήσεων των ασθενέστερων χωρών στη χάραξη στρατηγικής. Με ελάχιστες, μάλιστα, εξαιρέσεις —λ.χ. Δανία—, θεμελιώδεις ρυθμίσεις, όπως του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ, δεν εγκρίνονται με δημοψήφισμα, παρακάμπτονται ακόμη και το κοινοβούλιο, ενώ η ενημέρωση του λαού είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη.

* * *

Στον εθνικό χώρο, και ιδιαίτερα στα καθ' ημάς, τα φαινόμενα του αυταρχισμού —υπερσυγκέντρωση δύναμης των πολυεθνικών, συρρίκνωση θεσμών και ελευθεριών, βία— εκδηλώνονται με κλιμακούμενη ένταση, πολυμορφία και ευρύτητα.

Κατ' αρχήν, σημειώνεται έξαρση των σκανδάλων και της φιλολογίας περί διαπλεκόμενων, που, σε τελική ανάλυση, αντανακλά την αυξημένη δύναμη του κεφαλαίου και την επιβολή στους πολιτικούς του εκπροσώπους. Την ίδια σχέση εκφράζει και η εκποίηση κερδοφόρων δημοσίων επιχειρήσεων έναντι πινακίου φακής, η επιβολή επώδυνης λιτότητας, η αύξηση της ανεργίας, άρα, και η ένταση των αντιθέσεων—φαινομένων που εξωθούν τους κυβερνώντες σε αυταρχική διολίσθηση.

Πρώτα πρώτα, παίρνει ενδημική μορφή το φαινόμενο της πολιτικής φερότητας, της αναντιστοιχίας λόγων και έργων, της απώλειας ακόμα και της πιο στοιχειώδους αντιπροσωπευτικότητας των κυβερνώντων.

Ακόμη, σε συνθήκες έντονου αυταρχισμού, ενισχύεται ακόμη περισσότερο η εκτελεστική εξουσία και ο πρωθυπουργοκεντρισμός σε βάρος της νομοθετικής και δικαστικής εξουσίας, αλλά και του ίδιου του υπουργικού συμβουλίου που υποβαθμίζεται σε διαδικαστικό μηχανισμό.

Χαρακτηριστικό είναι ότι νομοθετική εξουσία σε αυξανόμενο βαθμό ασκεί και η εκτελεστική εξουσία, με την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων και πληθώρας υπουργικών αποφάσεων που υποκαθιστούν και παραμορφώνουν τα ψηφιζόμενα στη Βουλή. Πάγια τακτική έχει αποβεί και η προσθήκη όχι λίγων ρυθμίσεων ζητημάτων σε νομοσχέδια άσχετα, που ψηφίζονται χωρίς συζήτηση. Εξάλλου, ασφυκτική έχει καταστεί η κομματική πειθαρχία, ο μηδενισμός της όποιας αυτονομίας των βουλευτών, τα κατασταλτικά μέτρα εναντίον τους.

Αντίστοιχα, σε κοινωνικό επίπεδο η ορμητική επίθεση στα δικαιώματα των εργαζομένων, κλονίζει τα ερείσματα του ρεφορμισμού στα συνδικάτα, συρρικνώνει αντικειμενικά τα περιθώρια για μηχανισμούς και ρυθμίσεις συναίνεσης, παρά και ενάντια στην πρακτική των σοσιαλδημοκρατών, πράγμα που μειώνει την ιδεολογική τους εμβέλεια.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μεταρρυθμιστικές απόπειρες, στα πρώτα χρόνια της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ (εποπτικά συμβούλια, αποκέντρωση) έχουν ουσιαστικά εξανεμιστεί· ακόμη και μεταγενέστεροι θεσμοί, όπως η ΟΚΕ, αρμόδιοι για τη ρύθμιση των συλλογικών συμβάσεων, στη ρύμη του εκσυγχρονιστικού αυταρχισμού, παρακάμπτονται και αχρηστεύονται. Αντίθετα, ανθεί ο θεσμός των παντοειδών και δορυφορικών σε υπουργούς και υφυπουργούς συμβούλων και εμπειρογνομόνων, στεγανοποιημένων στην παραμικρή κοινωνική ευαισθησία και πίεση.

Ακόμη και ο περίφημος «κοινωνικός διάλογος», που με τυμπανοκρουσίες προώθησε η παρούσα κυβέρνηση ως όργανο ρύθμισης των εργασιακών και ασφαλιστικών θεμάτων, κατέρρευσε αποκαλύπτοντας το πραγματικό του πρόσωπο στα ερείπια της

ωμής αυταρχικής πολιτικής, που είναι υποχρεωμένη η κυβέρνηση ν' ακολουθήσει λόγω των επιλογών και των δεσμεύσεών της φυσικά.

Έτσι, ναρκοθετούνται κατακτήσεις δεκαετιών πάλης των εργαζομένων, που δυσφημιστικά και αποπροσανατολιστικά αποκαλούνται κεκτημένα, με στόχο τη διαίρεση των εργαζομένων.

Πρωωθείται, λοιπόν, η ρύθμιση με νόμο της κυβέρνησης κι όχι με συλλογική σύμβαση ο κανονισμός εργασίας στις ΔΕΚΟ, η κατάργηση του οκταώρου, η εξάλειψη των αμοιβόμενων υπερωριών, η επέκταση της μερικής απασχόλησης στο Δημόριο και τις ΔΕΚΟ, η αύξησή της στον ιδιωτικό τομέα, τα τοπικά σύμφωνα με μειωμένη αμοιβή, η περικοπή των συντάξεων, η αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης κ.ά.

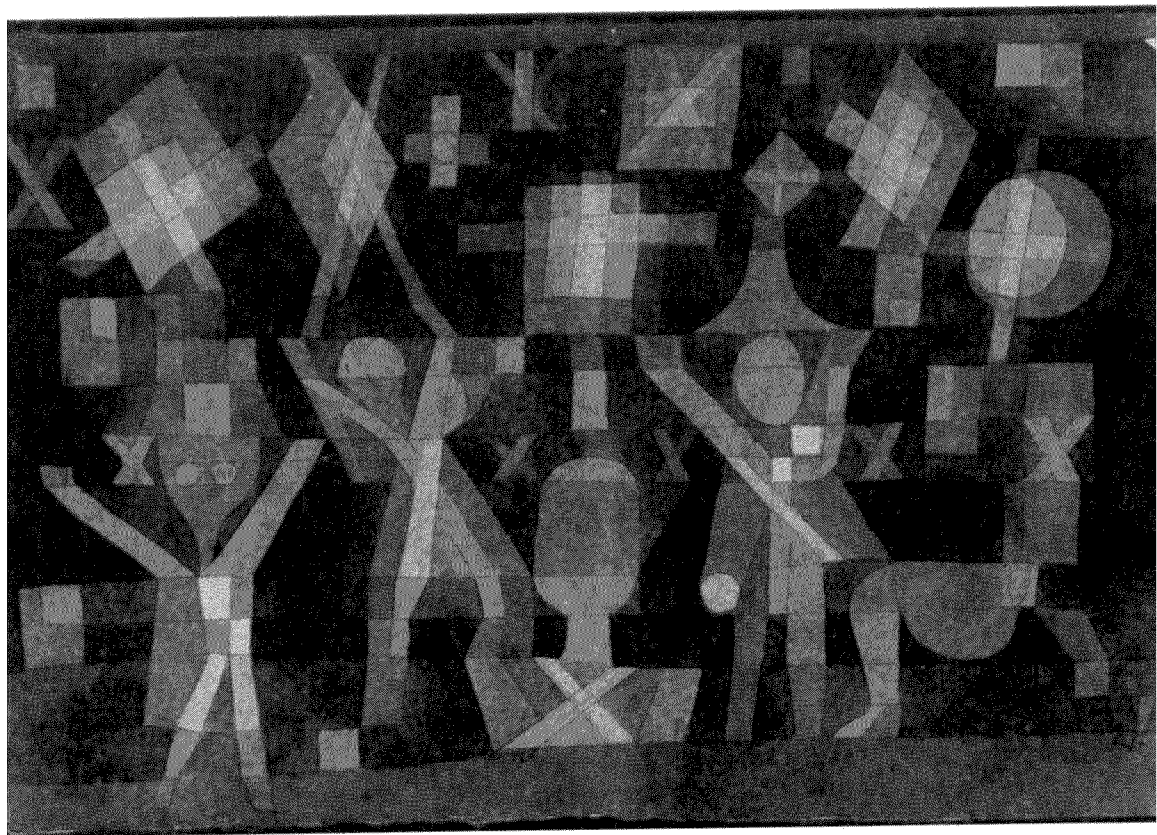
Αν σ' αυτά προστεθεί το πάγωμα των μισθών και η αύξηση της ανεργίας, φιλοτε-

χνείται παραστατικά το πορτραίτο της ακολουθούμενης πολιτικής.

Ορισμένες, μάλιστα, από τις ρυθμίσεις αυτές, ιδιαίτερα η μερική απασχόληση και τα τοπικά σύμφωνα, προωθούν εντονότερα τον αυταρχισμό, πλήττουν βασικά δικαιώματα, όπως οι συλλογικές συμβάσεις, αυξάνουν την ανασφάλεια και την εξάρτηση του εργαζόμενου από τον εργοδότη.

Και τις αναπόφευκτες αντιδράσεις, ιδιαίτερα στην περίπτωση κλιμάκωσής τους, αντιμετωπίζουν με ωμή σκληρότητα οι κατασταλτικοί ή δικαστικοί μηχανισμοί (π.χ. Ιο-νική), κυρίως, για ν' αποθαρρύνουν την ανάπτυξή τους και να ενσπείρουν το φόβο και την απογοήτευση, δηλαδή την αδράνεια.

Όμως, οι ογκούμενες αντιδράσεις στη χώρα μας και σε διεθνές επίπεδο, ακόμη και στα κέντρα του καπιταλισμού, εντείνουν και πάλι τις ανησυχίες και την ανασφάλεια των κρατούντων...

«Ενωμένοι με τ' αστέρια», 1923